POJEZIERZA MAZOWIECKIE PODLASIA I POLESIA (POLSKA SE)

Marcin ŻARSKI[1], Anna HRYNOWIECKA[2]

[1] Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy. ul Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa
e-mail: marcin.zarski@pgi.gov.pl
[2] Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy. Odział Geologii Morza,
ul. Kościerska 5, 80-328 Gdańsk
e-mail: anna.hrynowiecka@pgi.gov.pl

Interglacjał mazowiecki (Holsteinian, Aleksandrian) korelowany jest z MIS 11 (morskie stadium izotopowe) i znajduje się pomiędzy zlodowaceniem Sanu 2 (Elsternian, Berezinian, MIS 12), a zlodowaceniem Liwca (MIS 10), którego na terenie Białorusi nie wyróżniono. Najczęściej osady interglacjału mazowieckiego przykryte są przez utwory zlodowacenia Krzny (MIS 8) bądź zlodowacenia Odry (Dnieperian II, MIS 6). Pojezierza z okresu interglacjału mazowieckiego ukształtowały się po okresie zlodowacenia Sanu 2, a ich geneza wiąże się z wytapianiem brył martwego lodu, przekształcaniem zastoisk w jeziora, a także zanikiem przepływu wody w rzekach fluwioperyglacjalnych.

W południowo-wschodniej Polsce udokumentowano badaniami geologicznymi i paleobotanicznymi trzy rejony występowania kopalnych pojezierzy interglacjału mazowieckiego. Dwa z nich zlokalizowane są na Nizinie Południowopodlaskiej w jej wschodniej (rejon Białej Podlaskiej) i południowo-zachodniej części (rejon Łukowa, Wojcieszkowa, Okrzei). Trzeci z nich występuje na obszarze Polesia Zachodniego w okolicach Włodawy, który kontynuują się na obszarze Białorusi i Ukrainy. Łącznie wszystkich stanowisk tego wieku jest ponad 50. Większość stanowisk interglacjału mazowieckiego ma bardzo dobrą dokumentację palinologiczną oraz geologiczną (Ossówka, Grabanów, Dobropol B, Hermaów, Przytulin, Adamów, Ortel, Zakrzów). Do części z nich wykonano ekspertyzy palinologiczne, które także wskazują na mazowiecki wiek badanych osadów, a niektóre stanowiska są jedynie korelowane z interglacjałem mazowieckim. Zdecydowana większość stanowisk nie ma przykrycia osadami glacjalnymi, a te które je mają charakteryzują się niewielką miąższością glin (zwałowych ?) nie przekraczającą 2-3 m (Wylezin, Gózd, Poznań, Adamów, Czerśl-Poddębie, Ryżki, Krępa, Dobropol A, Stare Koszary (Ukraina). Gliny te są całkowicie zwietrzałe i nie nadają się do porównań petrograficznych. Ze względu na morfologię osady interglacjału mazowieckiego występują w trzech położeniach. Część z nich usytuowana jest w niewielkich współczesnych obniżeniach bezodpływowych znajdujących się na wysoczyźnie polodowcowej (rejon Wojcieszkowa, Domaszewnicy, Białej Podlaskiej, Janowa Podlaskiego, Rokitna). Strop serii jeziornych znajduje się tu przeważnie na głębokości nie większej niż 2 m, a zarys współczesnych zagłębień pokrywa się z paleozbiornikami interglacjału mazowieckiego. Badania osadów przykrywających utwory biogeniczne wskazują na ich deluwialną genezę. Wiek tych osadów korelowany jest z Vistulianem. Druga grupa stanowisk występuje także na wysoczyznach polodowcowych, lecz mazowieckie paleojeziora nie znajdują żadnego odbicia we współczesnej rzeźbie terenu (Adamów, Gózd, Poznań, Krępa, Dobropol B, Suszno, Cegielnia Włodawa). Osady biogeniczne przykryte są 3-8 metrowym nadkładem osadów głównie zastoiskowych, nad którymi znajdują się miejscami gliny (zwałowe?). Trzecia grupa stanowisk występuję na szlaku odpływów wód wodnolodowcowyh zlodowacenia Odry, stadiału Warty (Wola Okrzejska, Kasyldów, Kol. Charlejów, Nowe Połoski). Oddzielnym problemem w kontekście występowania tak licznych stanowisk interglacjału mazowieckiego (pojezierzy), jest zasięg zlodowacenia Krzny-Odry, a także sposób deglacjacji tych lądolodów. Faktem, raczej niepodważalnym jest, że lądolody Krzny-Odry na opisywanym terenie cechowały się niedużą miąższością i nie objęły całego badanego terenu zwartą pokrywą, lecz rozprzestrzeniały się prawdopodobnie lobami, pomiędzy którymi były obszary wolne od lodu. Intensywnie także rozwijały się procesy spływów gliniastych, które przykrywają część stanowisk. Nie można jednoznacznie wykluczyć, że są to spływy solifluk-

cyjne glin zlodowacenia Sanu 2. W świetle obecnych danych istnieje możliwość bardziej dokładnego odtworzenia paleogeografii z okresu interglacjału mazowieckiego oraz zlodowaceń środkowopolskich z bardziej szczegółowym przedstawieniem zasięgów zlodowaceń Krzny-Odry.